

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

Людмила КОВАЛЕНКО

ПІДГОТОВКА ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

У статті відображено результати дослідження феноменів «творчість» і «технологія» та їх взаємозв'язок. Розглянуто деякі аспекти проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій на етапі його підготовки у вищому навчальному закладі.

Вихідними положеннями нашого дослідження є розуміння творчості як органічної властивості людини, що є частиною природи, і визнання творчого потенціалу як інтегральної характеристики, іманентно властивої людині. Ця характеристика відображає можливості особи здійснювати творчу діяльність, тобто актуалізувати свої сутнісні сили у реальній практиці.

Метою статті є висвітлення своєрідності феноменології «творчий потенціал особистості» і деяких аспектів удосконалення підготовки сучасного студента як майбутнього вчителя технологій, здатного до творчості.

Виховання в людині творчого початку є важливим підходом до вирішення актуальної проблеми сьогодення: йдеться про усвідомлення на рівні переконань тих відмінностей, що існують між фахівцем-творцем і фахівцем-ремісником. Фахівець-творець відрізняється від пересічного фахівця-ремісника тим, що прагне у своїй практичній діяльності створити щось більше, чим «за інструкцією». Ремісник же задовольняється тим, що створює лише те, що йому заплановано – «звідси і до цього місця». До більш значного він ніколи не прагне і не хоче обтяжувати себе подібними цілями. Як засвідчує практика, такого фахівця не можна звинуватити в поганій роботі, адже він робить все, що передбачено його кваліфікаційними вимогами, і, можливо, навіть намагається робити це добре. Таке формальне ставлення до своєї праці, в якій би сфері це не відбувалося, не тільки не сприяє просуванню професійних здобутків, а й служить гальмом, оскільки істиною є той факт, що у життєвих ситуаціях можна тільки або рухатися вперед, або відставати.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що ядром творчого потенціалу особистості є її здібність до творення чогось нового, оригінального, тобто здатність до творчості.

Головним багатством суспільства стають творчі лідери — «елітні фахівці», зокрема технічного профілю, основна мета діяльності яких полягає у тому, щоб активно сприяти розвитку науково-технічного прогресу створюючи принципово нові підходи до вдосконалення професійної сфери, тобто вирішують завдання, які вимагають більш високих рівнів творчості. А тому наша увага сфокусована на ролі вищої школи у формуванні творчого потенціалу майбутнього вчителя предметної галузі технологій.

Зауважимо, що етимологія слова «технологія» пов'язана із старогрецьким «*techne*» – мистецтво, майстерність, уміння і «*logos*» – учення, наука, слово. Отже, технологія є наукою про уміння, майстерність, мистецтво [1].

Засвоюючи у вищій школі навчальні курси, які безпосередньо відносяться до їх майбутньої кваліфікації – вчителя технологій, студенти розвивають свої творчі здібності, естетичний смак, творчу ініціативу і акуратність в роботі. Дійсно, відповідно до Державних стандартів підготовки фахівця вищої кваліфікації, основна мета навчання у ВНЗ – становлення такої особистості, котра володіє взаємозв'язаними способами перетворюючої діяльності. Потреба українського суспільства в особі нового типу – здатної до творчості – поза сумнівом, зростатиме із вдосконаленням соціально-економічних і культурних умов життя. У реалізації

цієї мети орієнтир на здобуття кваліфікації «вчитель технологій» є частиною суцільної системи навчання, виховання і розвитку особистості майбутнього вчителя.

Отже, освітня галузь «технологія» диктує потребу у фахівцеві, котрий вже сформувався як творча особистість. Дійсно, предметна специфіка професійної діяльності такого педагога як ніяка інша здатна стати експериментальним творчим майданчиком, на якому шляхом інтеграції з іншими предметами, застосування нетрадиційних форм проведення уроків і позакласних заходів, створюються ідеальні умови для формування інтелектуальної компетентності і креативності школярів. Відтак йдеться про реалізацію ідеї: від творчо мислячого вчителя до розвитку творчості учня.

Зауважимо, що поглиблений аналіз професіограми бакалавра (спеціаліста) педагогічної та технологічної освіти засвідчує, що студент, який набуває означений фах, здатен виконувати таку професійну роботу: стажист-дослідник, вчитель теорії та методики трудового навчання, оператор електронно-обчислювальних машин, інженер-викладач, викладач-стажист, викладач креслення, вихователь професійно-технічного навчального закладу, лаборант, технік.

З урахуванням зазначеного зрозуміло стає роль університетського середовища: забезпечення умов для формування самостійної, відповідальної і соціально-мобільної особи, здібної до успішної соціалізації і активної адаптації на ринку праці. Тому одним із найважливіших завдань, що стоять перед ВНЗ, є розвиток пізнавальної активності і самостійності студентів.

Вивчення та узагальнення наукового фонду з проблеми творчості (Л. Б. Єрмолова-Томіна, Н. В. Козленко, Н. Ю. Посталюк та ін.) засвідчує, що з-поміж наявних досліджень особливий інтерес становить доробок українського науковця В. О. Моляко, який стверджує, що залежно від змісту технологічних завдань має сенс розрізняти такі рівні технологічного мислення особистості:

- простий – маніпулювання наочно представленими елементами;
- репродуктивний – розробка за аналогом;
- продуктивний – створення нових підходів;
- творчий – створення нової конструкції за рахунок уяви, фантазії [2].

Представники як технократичного, так і психологічного підходів єдині в тому, що інженерна діяльність може здійснюватися з різним ступенем творчої самореалізації і визначають схожі критерії прояву творчого мислення.

Враховуючи представлену класифікацію, видається за можливе умовно поділити професійну діяльність вчителя технологій на два типи: репродуктивну (включаючи простий репродуктивний рівень мислення) і творчу (включає продуктивний творчий рівні мислення).

Так, репродуктивна діяльність особистості зводиться до алгоритму, чітко проходження яким забезпечує досягнення результату. Зауважимо, що вже у другій половині ХХ ст. репродуктивна діяльність особистості фахівця активно комп'ютеризувалась, внаслідок чого утворився самостійний напрям вирішення завдань за допомогою ЕОМ – пошукове проектування. Можна сказати, що дослідники, творці цього напрямку зробили прорив у галузі комп'ютерної інновації. Саме він дозволив звести витрати часу і зусиль на репродуктивну діяльність до мінімуму завдяки її автоматизації. Це, відповідно, призвело до виділення додаткового ресурсу часу і сил на вирішення творчих завдань, які не піддаються алгоритмізації.

Аналіз сталого досвіду вирішення творчих завдань дозволяє стверджувати, що витокami технологічного мислення особистості є високорозвинута творча уява і фантазія, багатоекранне системне творче осмислення знань, володіння методологією технічної творчості, що дозволяє свідомо управляти процесом генерування нових ідей. Узагальнення ознак і структури творчої технологічної діяльності показує, що технологічне мислення, що її забезпечує, включає різні види мислення, головними серед яких є творче, наглядно-образне і технічне.

Уже у ХХ ст. одним з найбільш суттєвих якостей фахівця-професіонала, що дозволяє досягти високих кінцевих результатів у трудовій діяльності, був високорозвинений творчий потенціал, який виражається в творчому технологічному мисленні, що, по суті, є системним творчим технічним мисленням, котре дозволяє бачити проблему суцільно, а також зв'язок між її частинами.

Постає питання, що в наш час властиве інноваційній технологічній діяльності

конкурентоспроможного фахівця:

- посилення творчого характеру діяльності;
- чітка орієнтація на потреби ринку;
- ефективна міжпрофесійна комунікація на базі методологічних знань, що інтегрують природничі, технічні, соціальні, економічні й гуманітарні знання особистості в єдиний комплекс.

Мова йде про підготовку фахівців, які володіють окрім необхідної і достатньої професійної кваліфікації, високим рівнем творчого потенціалу і якісно новою інноваційною культурою.

В ідеальному вигляді вимоги до вчителя технологій нового покоління, з огляду на своєрідність сучасного розвитку суспільства, можуть бути такі:

- розвинена здатність і готовність творчого рішення професійних завдань, уміння орієнтуватися в нестандартних умовах, мислити нешаблонно, засновані на наявному рівні творчого потенціалу;
- професійна компетентність, володіння системою необхідних фундаментальних і спеціальних знань і практичних навичок, необхідних і достатніх для продукування особистістю нових конкурентноздатних ідей;
- фундаментальна методологічна підготовка;
- прагнення до неперервного особистісно-професійного вдосконалення та самовдосконалення;
- володіння методами економічного аналізу;
- висока комунікаційна готовність;
- розуміння і володіння інноваційною культурою;
- професійна відповідальність і етика [3].

Загалом у сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства майбутній вчитель є не просто фахівцем, який вирішує вузькі професійні завдання. Суспільство з розвинутою ринковою економікою вимагає від нього технологій глибоких професійних знань і творчих здібностей, заснованих на методологічному підґрунті інженерної діяльності, більшою орієнтацією на питання маркетингу і збуту, обліку соціально-економічних чинників і психології споживача, і не тільки спроможного до репродуктивного відтворення набутих знань.

Принципової ваги набуває у наш час здатність вчителя до інноваційного системного творчого мислення, до винахідництва. А це можливо лише на базі високорозвинутого творчого потенціалу особистості студента.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо з поглибленим вивченням проблеми збагачення творчого потенціалу у студентів, які набувають фах «вчитель технологій» під час їх неперервного особистісно-професійного вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.: Перун, 2001. – 1440 с.
2. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. – К.: Знання, 1998. – 48 с.
3. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць / Ред. кол. Н. В. Гузій та ін. – К., НПУ, 2001. – Вип. 6. – 243 с.